



Stichting Oudchristelijke Studiën

Verslag voorjaarsvergadering  
zaterdag 7 maart 2020

Aanwezig: Berghuis, Bouwman, Dijkstra, Geljon, Guichelaar, Hokke, Hupsch, Ledegang, Lefeber, Van Loon, Van Loveren, Mooij-Kemp, Oosterhuis-Den Otter, Rose, Roukema, Rouwhorst, Staat, Stoelinga-Kruse, Tevel, Troost, Van der Vliet, Van Waarden, Végh, Vleugels, Vos, Wartena, Witkamp, Zakrzewska.

---

In de ochtend sprak prof. **Gie Vleugels** (Evangelische Theologische Faculteit, Leuven) over *Christusdevotie in de Oden van Salomo*. Het geschrift dat circuleert onder de naam *Oden van Salomo* is wellicht het oudste overgeleverde christelijke hymnenboek. Waar anderen het rond 100 n. Chr. dateren, denkt Vleugels (die het geschrift ook in, onder andere, het Nederlands vertaalde) zelfs aan een decennium eerder. Hij is overtuigd van een Semitische oorsprong van het werk: de woordspelingen in het werk zijn in het Grieks ondenkbaar. Vleugels ziet het geheel van de oden als een duidelijk coherente tekst, die verrassend dicht bij de orthodoxe geloofsopvattingen blijft. In zijn lezing onderzocht de spreker de plaats van Christus in verhouding tot de Vader in dit werk, geprikkeld door de hedendaagse nadruk op aanbidding van de Zoon in evangelische kring.

In de Oden staat Christus centraal. Hij is zonder meer de hoofdrolspeler in het verlossingsverhaal, dat in de Oden wordt verteld. De Messias is niet alleen geregeld aan het woord, maar hij wordt ook talloze malen toegesproken door de gelovigen. Via een kleurenschema liet de spreker ook degenen die het Syrisch van de Oden niet machtig zijn enkele passages zien waarin de Zoon dan wel de Vader werden aangesproken. In sommige gevallen was dit (bewust?) onduidelijk. Het Syrische woord voor het *tetragrammaton* uit de Peshitaversie van het Oude Testament wordt in de Oden opvallend in een vierde van de gevallen voor de Messias gebruikt. De Heilige Geest lijkt niet als aparte persoon te worden aanbeden, maar nauw verbonden te zijn met de Vader. Uit de Oden blijkt dat God niet aanbidt, maar de Zoon wel. God aanbidt dus ook Zijn Zoon niet, maar geeft hem wel een verheerlijkte positie.

Naar aanleiding van de levendig gebrachte voordracht ontstond een evenzo levendige discussie over diverse tekstpassages en de herkomst en doorwerking van de Oden.

De middaglezing werd verzorgd Dr. **Klazina Staat** (Universiteit Gent) die sprak over haar nieuwe onderzoeksproject in een lezing getiteld *Reisverslag en liturgie: Een verkenning van de vorm en functie van het Itinerarium Egeriae*.

Het *Itinerarium* is een velen bekende tekst: hij werd in 1884 ontdekt door de historicus en bibliofiel Gian-Francesco Gamurrini in een elfde-eeuws manuscript. Het *Itinerarium* bestaat uit twee delen, namelijk het reisverslag van Egeria, een vrouw uit Gallië of Gallicië (de geleerden zijn het er niet over eens) die in de late vierde eeuw een pelgrimstocht ondernam naar het Heilige Land, en haar beschrijving van de liturgie van Jeruzalem. Vanaf het moment van de ontdekking tot op de huidige dag is het *Itinerarium* het onderwerp geweest van bloeiend wetenschappelijk onderzoek: door taalkundigen die (in de traditie van de Nijmegen-school) onderzoek doen naar het opvallende taalgebruik in het *Itinerarium* (vaak 'vulgair' Latijn genoemd) en door archeologen en historici, geïnteresseerd in de kennis die de tekst biedt over pelgrimage, liturgie en de topografie van het Heilige Land in de late oudheid.

Staat zette uiteen dat zij in haar onderzoek andere accenten wil zetten. Ze benadrukt het literaire karakter en de vorm van de tekst. De manier waarop de tekst te boek is gesteld, beïnvloedt ook het lezen ervan. Net als in de antieke techniek van *enargeia* wilde Egeria de lezer het Heilige Land voor ogen stellen. Staat vergeleek de strategieën van Google Maps en Google Street View met de verschillende perspectieven waarmee Egeria de lezer door het Heilige Land loodst. Beide aspecten nodigen de lezer uit om op een imaginaire pelgrimage te gaan in het Heilige Land en de gebeurtenissen uit de christelijke geschiedenis als in een ritueel denkbeeldig mee te beleven. Aan het einde kwamen ook enkele andere Middeleeuwse reisbeschrijvingen van pelgrims met een soortgelijke vorm en functie als het *Itinerarium Egeriae* aan bod, evenals de overlevering van het reisverslag van Egeria. Zo blijkt het vierde-eeuwse werk van Egeria onderdeel van een bredere literaire traditie van reisliteratuur met een interesse in liturgie.

De wederom geanimeerde discussie spon zich onder andere toe op de praktijk van het meenemen van teksten onderweg.

### **Bestuursmededelingen**

- ✚ Eva Zakrzewska is lid geworden van ons genootschap.
- ✚ In verband met hun leeftijd en gezondheid hebben Arie Akkermans en Marion van Assendelft hun lidmaatschap opgezegd. Het bestuur is blij hen vele jaren in ons midden te hebben mogen begroeten.
- ✚ Het bestuur verstuurt namens ons allen een kaart aan Henk van Vreeswijk om hem sterkte te wensen.

- ✚ Zoals al eerder aangekondigd zal het volgende lustrumcongres met als thema *Job in het vroege christendom* worden gehouden op 24-25 september 2021.
- ✚ Vergaderingen vinden voortaan steeds op de tweede zaterdag in maart respectievelijk oktober plaats.
- ✚ De online database voor het opzoeken van (de bibliografische gegevens van) Nederlandse vertalingen van Latijnse patristieke teksten is gereed, maar moet nu nog met data gevuld worden. Er wordt een student-assistent aangesteld om hierbij te helpen, maar er blijft genoeg te doen. Alle hulp is derhalve welkom. Een concrete taak die voorligt is het doorlopen van de jaargangen *Hermeneus* van 2002-heden op niet elders gepubliceerde (deel)vertalingen van voornoemde teksten. **Mocht iemand (een deel van) deze taak op zich willen nemen, dan kan hij zich melden bij de secretaris.**
- ✚ De website van de Stichting is nu *responsive* (ook te bereiken vanaf mobiele telefoon, tablet e.d.)
- ✚ Leden kunnen nieuwe publicaties (boeken en boekdelen) indien gewenst aanmelden bij de secretaris, die ze op de website zal opnemen. Zie: <https://www.oudchristelijkstudien.nl/van leden>

## Uitgaven

Op de boekentafel lagen vier nieuwe uitgaven:

- ✚ Geljon, A.C. & D.T. Runia. 2019. *Philo of Alexandria. On Planting. Introduction, Translation, and Commentary*. Philo of Alexandria Commentary Series. Leiden: Brill.
- ✚ Bouwman, K. 2020. *Spiritueel moederschap. Twee vrouwen in het leven van Augustinus*. Heeswijk: Abdij van Berne.
- ✚ Van der Vliet, J. 2020. *Paulus als ruimtereiziger. Koptische visioenen van de heilige Paulus*
- ✚ Van der Vliet, J. & J. Dijkstra. 2020. *The Coptic Life of Aaron. Critical Edition, Translation and Commentary*. *Vigiliae Christianae Supplements* 155. Leiden/Boston: Brill.

## **Komende vergaderingen**

De volgende vergadering staat gepland voor **10 oktober 2020**. De eerstvolgende vergadering daarna wordt gehouden op 13 maart 2021.

Hartelijke groet,

Roald Dijkstra (secretaris)

Contact: [roald.dijkstra@kuleuven.be](mailto:roald.dijkstra@kuleuven.be) / 06-20534884

Dit verslag is ook te vinden op <https://www.oudchristelijkstudien.nl/>.